

5. «Η ΓΛΩΣΣΑ ΚΟΚΑΛΑ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΚΑΙ ΚΟΚΑΛΑ ΤΣΑΚΙΖΕΙ»:

Η γλωσσική ορθότητα

Το κίνημα της γλωσσικής και ευρύτερα της **πολιτικής ορθότητας** ξεπήδησε στο πλαίσιο των ακτιβιστικών κινήματων της δεκαετίας του 1960 και κορυφώθηκε στις Η.Π.Α. τη δεκαετία του 1980. Ως βασικό αίτημα είχε οι λέξεις ή οι συμπεριφορές που «πληγώνουν» σχετικά με την εθνότητα, το φύλο, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, τη θρησκεία, την εμφάνιση, τις αναπηρίες κ.ά. να αντικαθίστανται με άλλες, οι οποίες δεν θεωρούνται προσβλητικές.

Έκτοτε, μέσα από την αποφυγή εκείνων των γλωσσικών στοιχείων, που προκαλούν αμηχανία, αντικατοπτρίζονται οι συντελούμενες κοινωνικοπολιτικές αλλαγές και επιχειρείται η βελτίωση της κοινωνικής πραγματικότητας. Ουσιαστικά, πρόκειται για λεκτικές «οδηγίες», βάσει των οποίων προσδιορίζονται τα άτομα μιας ομάδας, όπως τα ίδια θα επιθυμούσαν, προκειμένου να αποφευχθεί ο κοινωνικός ρατσισμός. Υπό αυτή την έννοια, η **γλωσσική ορθότητα** σχετίζεται με τις ιδεολογικές προεκτάσεις της γλωσσικής χρήσης, αφού η γλώσσα δεν είναι ουδέτερο εργαλείο επικοινωνίας· αντιθέτως, μέσω αυτής διαμορφώνονται νοοτροπίες, αλλά και αλλάζουν στάσεις και συμπεριφορές· ενισχύονται, αλλά και ανατρέπονται ήδη υπάρχουσες προκαταλήψεις.

Η αρχή της γλωσσικής ορθότητας εφαρμόστηκε και στη νέα ελληνική: έτσι, π.χ., η περίφραση άτομο με κινητικά προβλήματα αντικατέστησε τα *κουτσός/-ή* ή *σακάτης/-ισσα*, *ο/η εύσωμος/-η* ή *ευτραφής* προτιμήθηκε από τα *χοντρός/-ή* ή *παχύσαρκος/-η* κ.ο.κ.

Παρά την αρχική πρόθεση για γλωσσική ευαισθησία απέναντι σε ομάδες καταπιεσμένων ή περιθωριοποιημένων ατόμων, το κίνημα της **πολιτικής ορθότητας** ελάχιστα επέδρασε στην ουσία της εξάλειψης των κοινωνικών διακρίσεων και τελικά κατέληξε σε μια επιφανειακή γλωσσική ωραιοποίηση των πραγμάτων: π.χ. στερεότυπες εκφράσεις όπως *ήρθε και η κουτσή Μαρία* αποφεύγονται, αλλά τα άτομα με αναπηρία σπάνια βρίσκουν προσβάσιμες τις ράμπες κυκλοφορίας τους στα πεζοδρόμια. Αντιστοίχως, ο όρος *μογγολισμός* για την τρισωμία 21 αντικαταστάθηκε μεν από το *σύνδρομο Ντάουν*, όμως αναρωτιόμαστε κατά πόσον έχει ουσιαστικά βελτιωθεί η ζωή των ατόμων που το φέρουν. Τελικά, μήπως το γλωσσικό καθαρτήριο δεν είναι αρκετό για την αποκατάσταση των κοινωνικών αδικιών εις βάρος των αδυνάτων;

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Καμηλάκη, Μ., Κατσούδα, Γ. & Βραχιονίδου, Μ. 2015. «Πιπέρι στο στόμα!»: Όψεις των λέξεων-ταμπού στη Νέα Ελληνική. Αθήνα: Καλλιγράφος.

Μπαμπινιώτης, Γ. 1997. Η κατάχρηση της γλώσσας. Εφημερίδα *Το Βήμα, Γνώμες* (04.05.1997). <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=87867>.

Ξυδόπουλος, Γ.Ι. 2005. Η «διπλή» γλώσσα της επικοινωνίας. *ΕΛΕΤΟ-5ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»* (Λευκωσία, 13-15 Νοεμβρίου 2005). http://www.eleto.gr/download/Conferences/5th%20Conference/5th_03-16-XydopoulosGiorgosPaper.pdf.

Χαραλαμπίκης, Χ. 2015. Η εξουσία της γλώσσας και η γλώσσα της εξουσίας. *Γλωσσολογία* 23: 3-12.